

DEFORMACE TRHU PRÁCE PROSTŘEDNICTVÍM SYSTÉMU ZDAŇOVÁNÍ FYZICKÝCH OSOB

Lenka Sojková

Úvod

Daně z příjmů fyzických osob vyjadřují jejich účast na financování veřejných rozpočtů. V otevřené demokratické společnosti není bez významu, zda se na pokrytí finančních potřeb státu i obcí podílí jednotliví občané způsobem srovnatelným a spravedlivým. Je to základním předpokladem jejich ztotožnění se s potřebami financovat základní služby státu a solidární systém přerozdelení veřejných zdrojů. Každý jednotlivec má totiž značný manévrovací prostor pro rozhodování o tom, jakou aktivitu bude vyvíjet a kde tak bude činit. Nespravedlivé zdanění je primárním důvodem vyhledávání „daňových úkrytů“ všeho druhu a neochoty jednotlivců přijmout spoluodpovědnost za jejich občanský podíl na funkcích státu a společnosti jako celku. Zdravě nastavený daňový systém by měl být v zásadě neutrální tak, aby nebyl hlavním kritériem pro strategické rozhodování ekonomických subjektů. To má být vedeno především kalkulem organizačně ekonomickým, směřovat k efektivnímu využití pracovního a tvůrčího potenciálu každého jednotlivce, zvyšování produktivity práce. V konečném důsledku pak je cílem vybudování silné společnosti, způsobilé úspěš v globálním konkurenčním prostředí.

Každou ekonomiku přitom poškozují, pokud se její subjekty musí při strategickém řízení svých produktivních aktivit soustředit spíše na umělé sekundární externality, ke kterým patří anomálie nastavení daňového systému, namísto toho, aby řešily primární problémy své produktivní schopnosti. Fakta však naznačují, že přinejmenším část našeho daňového systému je konstruována takovým způsobem, který vede k volbě organizačně a ekonomicky nelogických řešení jen proto, že se tím sníží disharmonicky nastavené daňové zatížení. Deformace vedou často k tomu, že daňová úspora je pro volbu určitého způsobu výkonu ekonomické aktivity důležitějším argumentem než jeho obecná efektivnost a dosažená produktivita práce. Iracionální systém snižuje ekonomickou aktivitu jednotlivců, deformuje trh práce a podvazuje konkurenceschopnost větších podniků.

Příčinou jsou zcela bezdůvodné a mimořádně velké rozdíly ve zdaňování různých typů příjmů fyzických osob a v jejich zatížení povinnými pojistnými odvody do sociálního systému a systému zdravotní péče. Ty byly v posledních letech ještě prohlubovány prosazováním partikulárních zájmů v podobě nesystémových změn zákona o daních z příjmů bez toho, aby se o nich vedla hlubší společenská diskuse provázená patřičnou osvětou. Existují proto dramatické rozdíly mezi zdaňováním zaměstnanců, osob samostatně výdělečně činných a zdaňování kapitálových výnosů fyzických osob.

Postup zvolený při analýze východisek pro tuto stať vychází ze skutečnosti, že tato problematika dosud nebyla předmětem žádného publikovaného uceleného výzkumu, na který by bylo možné bezprostředně navázat. Tématicky se přiblížil k této problematice např. doc. Ing. Leoš Vítek, PhD. při řešení projektu Efektivnost zdanění a její vliv na rozhodování firem a podnikatelů. Práce, jejíž výsledky tento text bere v úvahu, však byla zaměřena spíše na analýzu optimálních sazeb daně z hlediska investičního rozhodování jednotlivců.

Tato stať proto nejprve shromažďuje východiska výzkumu formou analýzy způsobu a míry zdanění jednotlivých základních druhů příjmů fyzických osob. Jejich porovnáváním jsou pak odvozovány závěry o motivaci jednotlivců při jejich svobodné volbě způsobu ekonomické angažovanosti. Stať představuje zároveň úvod do dalšího podrobnějšího výzkumu této tematiky a autorka předpokládá prohlubování podložených závěrů s tím, jak poroste objem a spektrum analyzovaných dat.

Situace ve zdaňování fyzických osob v roce 2010

V roce 2010 jsou nastaveny základní parametry zdaňování fyzických osob takto: Základní daňová sazba je jednotná a činí 15 %. Svoji roli v daňovém zatížení pak hrají i slevy na dani, z nichž hlavní sleva na dani činí 24 840 Kč ročně na jednoho

daňového poplatníka, kterou ovšem nelze uplatnit u příjmů z kapitálového majetku.

U zaměstnanců existuje specifická konstrukce základu daně, kterým je úhrn hrubé mzdy a pojistného na sociální a zdravotní pojištění, které zaměstnavatel odvádí za zaměstnance ve výši 34 % z jeho hrubé mzdy. Fakticky je tedy reálná daňová sazba kolem 22 %. Sociální a zdravotní pojištění je placeno až do výše maximálního vyměřovacího základu („stropu“), který byl pro rok 2009 stanoven na čtyřnásobek roční průměrné mzdy a pro rok 2010 na šestinásobek roční průměrné mzdy (1 707 048 Kč). Mzda vyplácená nad tyto stropy pojistného je již dále efektivně zatížena pouze 15 % daní. Na rozdíl od osob samostatně výdělečně činných neplatí pro zaměstnance minimální výše vyměřovacího základu pro pojistné na sociální a zdravotní pojištění. Jestliže je však dodržena zákonem stanovená výše minimální mzdy, automaticky je odvedeno odpovídající pojištění.

U osob samostatně výdělečně činných (dále OSVČ) je poněkud složitější systém výpočtu sociálního a zdravotního pojištění. Má rovněž stropy, nad kterými tyto osoby platí z rozdílu mezi svými příjmy a výdaji nebo ze zisku (vedou-li účetnictví) daň ve výši 15 %. V případě velmi nízkých příjmů

OSVČ nebo v případě, kdy v příslušném zdaňovacím období taková osoba vykáže ztrátu, zde hraje významnou roli povinnost uhradit pojistné v minimální výši, podle minimálního vyměřovacího základu. Toto pojistné pak logicky při výpočtech uměle navyšuje u velmi nízkých příjmů procento daňové a odvodové zátěže, jak názorně vyplývá z tabulek a grafů uvedených v této stati. Pro účely analýzy a komentování daňové zátěže různých příjmů však od této skutečnosti autorka abstrahuje, neboť se týká jen neobvykle nízkých příjmů či nahodilých situací a z hlediska optimalizačního chování daňových subjektů proto není důležitá.

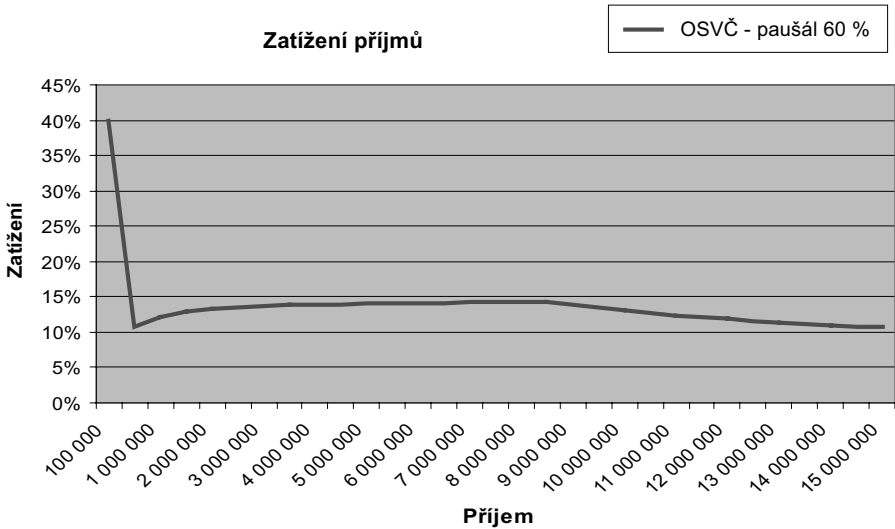
Mimořádný význam a vliv na výši zdanění však má to, že je pro řadu samostatně výdělečně činných osob výhodně uplatňovat namísto skutečných výdajů výdaje stanovené určitým procentem z příjmů (tzv. paušální výdaje). Zákon umožňuje uplatnit paušální výdaje ve výši 80 % soukromým zemědělcům a živnostníkům s řemeslnou živností. Sazbou 60 % je dále umožněno uplatnit paušální výdaje všem ostatním živnostníkům. Sazbu 40 % mohou využít představitelé svobodných povolání podnikající podle profesních předpisů (lékaři, právníci, auditoři, daňoví poradci, autorizovaní inženýři, notáři atd.) a osoby s jinou samostatnou výdělečnou činností

Tab. 1: Zdanění příjmu osoby samostatně výdělečně činné s použitím paušálních výdajů 60 % v roce 2010. Příkladové výpočty.

Příjem	100 000	500 000	1 000 000	1 500 000	2 000 000	5 000 000	10 000 000	15 000 000
Základ daně	40 000	200 000	400 000	600 000	800 000	2 000 000	4 000 000	6 000 000
ZD zaokrouhlený na 100	40 000	200 000	400 000	600 000	800 000	2 000 000	4 000 000	6 000 000
Vyměřovací základ SP	71 136	100 000	200 000	300 000	400 000	1 000 000	1 707 048	1 707 048
Vyměřovací základ ZP	142 254	142 254	200 000	300 000	400 000	1 000 000	1 707 048	1 707 048
SP odvod	20 772	29 200	58 400	87 600	116 800	292 000	498 459	498 459
ZP odvod	19 205	19 205	27 000	40 500	54 000	135 000	230 452	230 452
DP FO	6 000	30 000	60 000	90 000	120 000	300 000	600 000	900 000
Sleva na dani	6 000	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
Odvedená DP FO	0	5 160	35 160	65 160	95 160	275 160	575 160	875 160
Celkové pojistné	39 977	48 405	85 400	128 100	170 800	427 000	728 911	728 911
Celkové odvody	39 977	53 565	120 560	193 260	265 960	702 160	1 304 071	1 604 071
Zatížení příjmu (%)	39,98	10,71	12,06	12,88	13,30	14,0432	13,04	10,69

Zdroj: Modelové výpočty provedené podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Vlastní zpracování.

Obr. 1: Zatížení příjmů OSVČ při použití paušálních výdajů 60 % v roce 2010

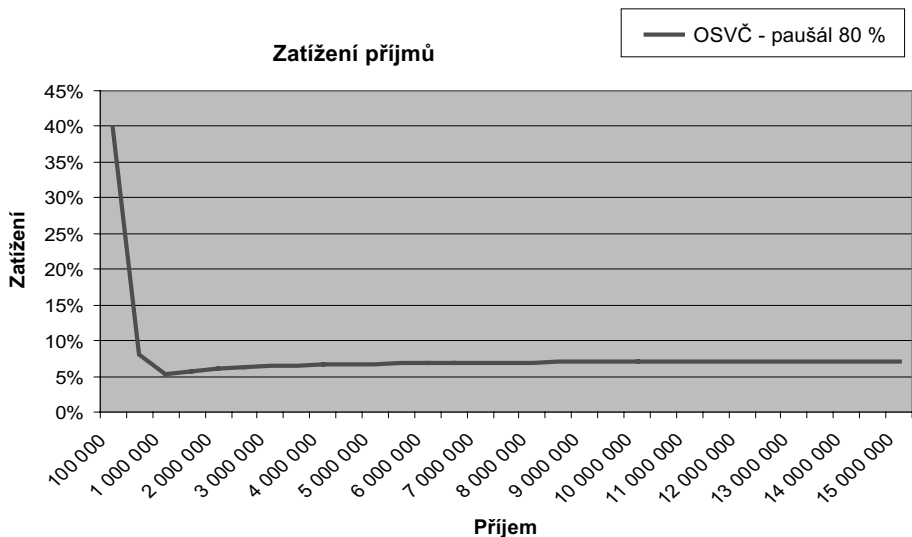

Zdroj: vlastní zpracování

(umělci, sportovci, překladatelé atd.). Nezkoumá se přitom, zdali tyto osoby skutečně mají či nemají nějaké odpovídající vlastní relevantní náklady. Procentní sazba je stanovena jako paušál – právní fikce předpokládající existenci nákladů. V mnoha případech je však realita zcela jiná.

Kapitálové výnosy z dividend a podílů na zisku jsou zatíženy zdaněním 15 % sráženým již u plátce. Nutné je však brát ohled i na to, že je lze vyplácet pouze ze zisku po zdanění daní z příjmů právnických osob, která činí 19 % (r. 2010). Úhrnné zdanění tak činí 32 %, protože 15% sazbou se při výplatě

Obr. 2: Zatížení příjmů OSVČ při použití paušálních výdajů 80 % v roce 2010

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. 2: Zdanění příjmu osoby samostatně výdělečně činné s použitím paušálních výdajů 80 % v roce 2010. Příklady výpočtu.

Příjem	100 000	500 000	1 000 000	1 500 000	2 000 000	5 000 000	10 000 000	15 000 000
Základ daně	20 000	100 000	200 000	300 000	400 000	1 000 000	2 000 000	3 000 000
Vyměřovací základ SP	71 136	71 136	100 000	150 000	200 000	500 000	1 000 000	1 500 000
Vyměřovací základ ZP	142 254	142 254	142 254	150 000	200 000	500 000	1 000 000	1 500 000
SP odvod	20 772	20 772	29 200	43 800	58 400	146 000	292 000	438 000
ZP odvod	19 205	19 205	19 205	20 250	27 000	67 500	135 000	202 500
DP FO	3 000	15 000	30 000	45 000	60 000	150 000	300 000	450 000
Sleva na dani	3 000	15 000	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
Odvedená DP FO	0	0	5 160	20 160	35 160	125 160	275 160	425 160
Celkové pojistné	39 977	39 977	48 405	64 050	85 400	213 500	427 000	640 500
Celkové odvody	39 977	39 977	53 565	84 210	120 560	338 660	702 160	1 065 660
Zatížení příjmu (%)	39,98	7,00	5,36	5,61	6,03	6,77	7,02	7,10

Zdroj: Modelové výpočty provedené podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Vlastní zpracování.

dividend zdaňuje již jen 80 % z původně vytvořeného zisku. Tyto výnosy na druhou stranu nepodléhají pojistnému na sociální a zdravotní pojištění.

Rozdíly mezi zdaněním výše uvedených příjmů, zohledňující stropy na pojistném a slevy na dani, vyplývají z následujících propočtů, které byly zpracovány za pomoci společnosti pro daňové poradenství KODAP s.r.o., Liberec.

První tabulka předpokládá existenci osoby samostatně výdělečně činné – konzultanta, který má minimální vlastní náklady (srovnatelné s běžným zaměstnancem). Uplatňuje paušální výdaje ve výši 60 %.

Při extrémně vysokých příjmech by zdanění směřovalo k limitě 6 %.

Pro průběh zdanění je podstatná výše minimálních odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Další zásadní vliv má pak i jejich maximální výše. Té je dosaženo u příjmů kolem 7 mil. Kč.

Tabulka Tab. 2 předpokládá existenci osoby samostatně výdělečně činné – zedníka, který se

nechává najímat, aniž by nakupoval materiál a má tedy rovněž zcela nepatrné vlastní náklady. Uplatňuje paušální výdaje ve výši 80 %, protože se jedná o živnost řemeslnou.

Také zde se projevuje vliv minimální a maximální výše pojistného na sociální a zdravotní pojištění, který se vyčerpává až u příjmů nad 15 milionů Kč. Při extrémně vysokých příjmech zde zdanění směřuje k limitě 3 %. Tak vysoké příjmy jsou jistě těžko představitelné u uvažované zednické profese. V rámci šedé zóny ekonomiky ale existuje řada poskytovatelů řemeslných prací, využívajících nelegální nezdaněnou práci četných dalších osob. Výše vykazovaných příjmů takovychto „organizátorů“ může dosáhnout ročně i desítek milionů korun s výsledným nepatrným zdaněním. „Zaměstnanci“ jsou pak vypláceni z takto zdaněných peněz „na černo“ a zároveň navíc obvykle i parazitují na systému sociálních dávek, do kterého nijak nepřispívají.

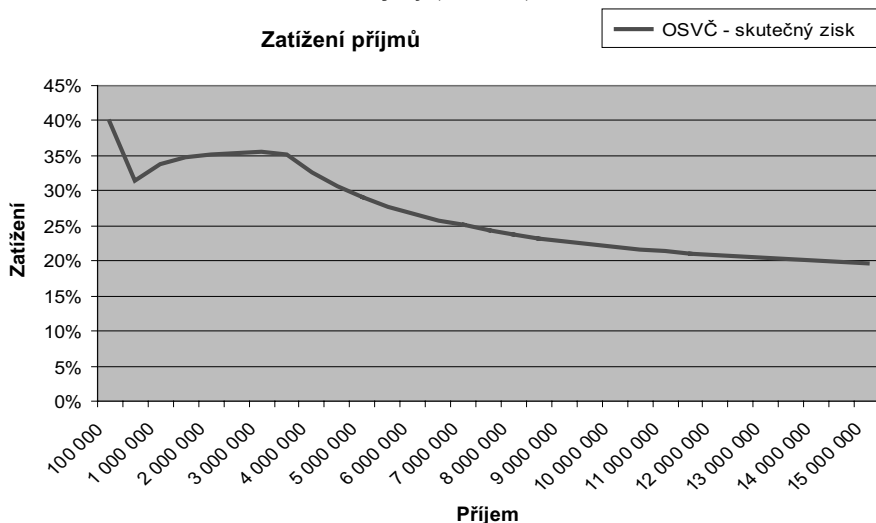
Příjmy OSVČ, které mohou využít mimořádného zvýhodnění v podobě nadstandardních paušál-

Tab. 3: Daňové a odvodové zatížení příjmů OSVČ, jejímž základem daně a pojistného je rozdíl mezi příjmy a výdaji v roce 2010. Příklady výpočtu.

Zisk	100 000	500 000	1 000 000	1 500 000	2 000 000	5 000 000	10 000 000	15 000 000
Základ daně	100 000	500 000	1 000 000	1 500 000	2 000 000	5 000 000	10 000 000	15 000 000
Vyměřovací základ SP	71 136	250 000	500 000	750 000	1 000 000	1 707 048	1 707 048	1 707 048
Vyměřovací základ ZP	142 254	250 000	500 000	750 000	1 000 000	1 707 048	1 707 048	1 707 048
SP odvod	20 772	73 000	146 000	219 000	292 000	498 459	498 459	498 459
ZP odvod	19 205	33 750	67 500	101 250	135 000	230 452	230 452	230 452
DP FO	15 000	75 000	150 000	225 000	300 000	750 000	1 500 000	2 250 000
Sleva na dani	15 000	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
Odvedená DP FO	0	50 160	125 160	200 160	275 160	725 160	1 475 160	2 225 160
Celkové pojistné	39 977	106 750	213 500	320 250	427 000	728 911	72 8911	728 911
Celkové odvody	39 977	156 910	338 660	520 410	702 160	1 454 071	2 204 071	2 954 071
Zatížení příjmu (%)	39,98	31,38	33,87	34,69	35,11	29,08	22,04	19,69

Zdroj: Modelové výpočty provedené podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Vlastní zpracování.

Obr. 3: Zatížení příjmů OSVČ, jejímž základem daně a pojistného je rozdíl mezi příjmy a výdaji (rok 2010)

Zdroj: vlastní zpracování

ních výdajů, ostře kontrastují se zdaněním příjmů OSVČ, které se zabývají např. obchodem a proto pro ně není využití paušálních výdajů ekonomicky použitelné. Ještě více však kontrastují se zdaněním příjmů zaměstnanců a se zdaněním kapitálových výnosů.

Následující tabulka a graf zobrazují příklady výpočtu daňového zatížení samostatně výdělečné osoby, která používá pro stanovení základu daně skutečné výdaje a nevyplátí se jí využití výdajového paušálu.

Výše uvedený propoččet a graf vyjadřuje zdanění OSVČ, která nemá možnost využít efektu uplatnění neexistujících paušálních výdajů. Protože základna pro daň a odvody není snižována žádným paušálním procentem z příjmů, reálný pokles odvodové zátěže nastává již v hodnotách ročního příjmu kolem 3,4 mil. Kč. Jde o dvojnásobek částky stanovené zákonem jako horní hranice pro odvody sociálního a zdravotního pojištění, protože vyměřovací základem pro sociální pojištění je 50 % ze základu daně.

Pro úplnost srovnání je třeba analyzovat průběh daňového a odvodového zatížení také u zaměstnanců. Následující tabulka a graf uvádějí příklady

výpočtu celkového daňového a odvodového zatížení osobních nákladů zaměstnanců při různé zvolených úrovních hrubého ročního příjmu zaměstnance. Výpočet je kvůli srovnatelnosti proveden z pohledu zaměstnavatele, který hodnotí, jak vysokou částku musí na zaměstnance vynaložit, aby obdržel určitou částku čistého příjmu. V úvahu se tedy bere i pojistné placené zaměstnavatelem ve výši 34 % z hrubé mzdy.

Průběh daňového a odvodového zatížení mzdy lze vyjádřit také dynamickým grafem.

Při extrémně vysokých příjmech zde zdanění směřuje k limitě 15 %.

Samostatné grafické znázornění daňového zatížení příjmů z dividend a podílů na zisku by bylo nadbytečné. Jedná se totiž o přímku v úrovni 32 % z příjmů.

K porovnání všech zkoumaných druhů příjmů je velmi názorné spojit všechny předchozí grafy do jediného. Kromě výše prezentovaných grafů je zde ještě doplněno:

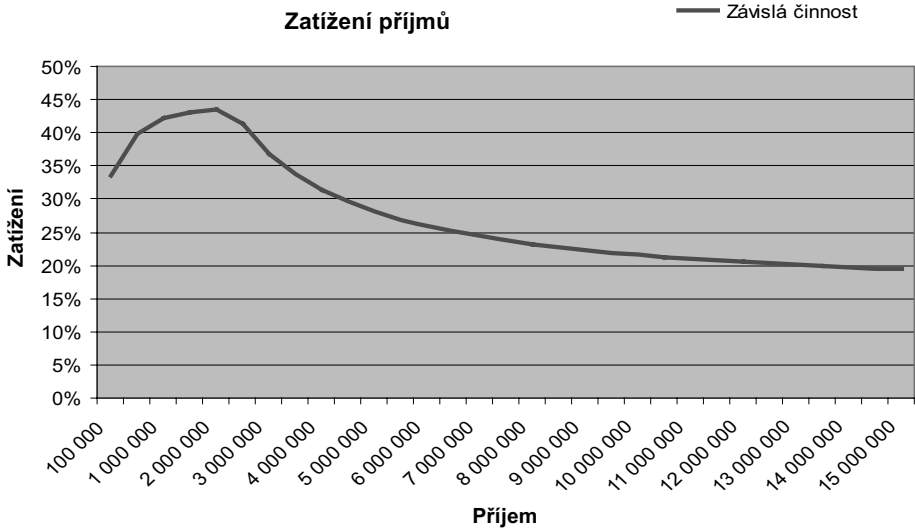
- a) grafické znázornění průběhu daňového a odvodového zatížení příjmu, který využívá zákonné možnosti uplatnit výdaje paušálem ve výši 40 %. Ten vykazuje pochopitelně

Tab. 4: Daňové a odvodové zatížení osobních nákladů zaměstnance v roce 2010

Superhrubá mzda	100 000	500 000	1 000 000	1 500 000	2 000 000	5 000 000	10 000 000	15 000 000
Hrubá mzda	74 627	373 134	746 269	1 119 403	1 492 537	4 419 604	9 419 604	14 419 604
SP zaměstnavatel	18 657	93 284	186 568	279 851	373 135	426 762	426 762	426 762
ZP zaměstnavatel	6 717	33 583	67 165	100 747	134 329	153 635	153 635	153 635
SP zaměstnanec	4 851	24 254	48 508	72 762	97 015	110 959	110 959	110 959
ZP zaměstnanec	3 359	16 792	33 583	50 374	67 165	76 818	76 818	76 818
Záloha DzP před slevou	11 194	55 970	111 940	167 910	223 881	662 941	1 412 941	2 162 941
Sleva na dani	11 194	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
DzP po slevě	0	31 130	87 100	143 070	199 041	638 101	1 388 101	2 138 101
Zatížení os nákladů	33,58%	39,81%	42,29%	43,12%	43,53%	28,13%	21,56%	19,38%

Zdroj: Modelové výpočty provedené podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, vlastní zpracování.

Obr. 4: Daňové a odvodové zatížení mzdy zaměstnavatele v roce 2010

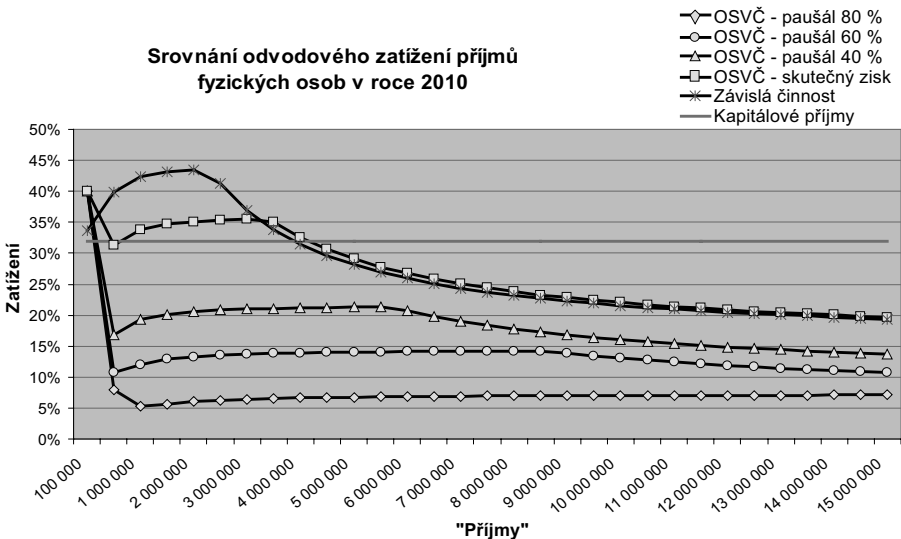
Zdroj: vlastní zpracování

poněkud vyšší míru odvodové zátěže, než příjmy využívající paušály ve výši 60 %, resp. 80 %. Stále jde však o podstatně méně zatížený typ příjmu než mzdy zaměstnanců;

b) grafické znázornění průběhu zdanění kapitálových výnosů. Jedná se o příjmu,

protože v tomto případě sociální a zdravotní pojištění není odváděno. Kapitálové výnosy však podléhají dvojímu zdanění. Jednak daní z příjmů právnických osob (19 %) a dále též srážkovou daní z příjmů fyzických osob (15 %). Postupná kumulace

Obr. 5: Daňové a odvodové zatížení různých druhů příjmů v roce 2010 – srovnání

Zdroj: vlastní zpracování

těchto daní vede k výslednému úhrnnému zdanění ve výši 31,15 %, bez ohledu na výši příjmu.

Graf, obr. 5, jednoznačně potvrzuje, že je pro mnohé profese extrémně výhodné vyhnout se pracovnímu vztahu a vykazovat své příjmy jako osoba samostatně výdělečně činná. Tzv. švarcsystém je na vzestupu a vyplývá to i ze stále narůstajícího počtu „živnostníků“, bez ohledu na ekonomickou krizi. Skutečnost, že nárůst počtu těchto osob jde především na vrub „zaměstnávání na živnostenský list“ je sice obtížně verifikovatelná, ale rozhodně více než pravděpodobná. Nebrání tomu ani kontrolní činnost daňové správy a orgánů zodpovědných za kontrolu dodržování předpisů o zaměstnanosti a pracovních předpisů, tím spíše, že soudní spory v této oblasti vyznívají spíše v neprospěch státní správy.

Od roku 2009 se pak lze v praxi setkávat i s dalším souvisejícím typem nežádoucího jednání pod vlivem daňových zákonů. Z hlediska maximalizace disponibilního příjmu jednotlivce jde sice o chování logické, z hlediska ekonomicky transparentního a dlouhodobě analyzovatelného fungování obchodních společností jde však o určitý exces. Společníci či akcionáři firem, ve kterých sami vykonávají aktivní činnost, si nevyplácejí podíly na zisku (dividendy), ale namísto toho navyšují odměny za vykonanou práci. Pohled na obrázek č. 5 tuto zvláštnost vysvětluje. V řadě případů jsou tímto způsobem vyplaceny podíly na zisku nebo dividendy, jejichž zdrojem jsou i historické nerozdělené zisky podniků, které jsou součástí nezbytného vlastního kapitálu společností, a to i za cenu, že v aktuálním období tyto firmy vykážou účetní ztrátu. V úhrnu je totiž při vyšších částkách podstatně výhodnější vyplatit si mzdu nežli podíl na zisku.

To vše vede k anomáliím deformujícím trh práce a dokonce i makroekonomické statistiky. Jedná se o následující skutečnosti:

1. Podniky upřednostňují daňovou úsporu před racionálním organizačním uspořádáním. Riskují svoji personální stabilitu a vytěsňují zaměstnance do sféry samostatně výdělečných osob. Nadále je využívají na bázi obchodně závazkových vztahů, bez ohledu na omezení při vlastní vnitřní organizaci práce, která z toho vyplývá. Švarcsystém podnikům ztěžuje tvorbu vertikálních struktur a komplikuje přímé manažerské řízení.
2. Rozvoj švarcsystému zavádí umělý, nesystémový prvek do řízení podniků. Kromě toho, že komplikuje jejich organizaci práce, destabilizuje trh práce a narušuje nezbytnou identifikaci pracovníků se zájmy svého podniku. Ačkoli jsou tyto argumenty známy již dlouhá léta, na politické úrovni se je nedaří řešit, protože proti nim stojí jednoduchá populistická hesla o podpoře drobného podnikání.
3. Statisticky klesá rozsah trhu zaměstnanecké práce, nabídka pracovních míst. Vedle toho se zvyšuje počet držitelů živnostenských oprávnění, kteří, částečně z donucení, preferují krátkodobé hledisko daňově výhodného příjmu před dlouhodobým hlediskem svého sociálního a důchodového zabezpečení.
4. Zjevně dochází také k deformaci statistiky vývoje výše mezd v ekonomice. Umělým přesunem kapitálových zisků do oblasti příjmů ze závislé činnosti dochází ke statistickému nárůstu mezd v ekonomice nebo ke zkrácení jejich reálného propadu. i zde lze hledat vysvětlení, proč v krizovém roce 2009 statisticky mzdy dokonce mírně narostly, ačkoli většina zaměstnavatelů výrazně omezila prostředky určené na pohyblivé složky mezd a snížila nástupní platy.
5. Statistické navýšení mezd multiplikuje další deformace, které vedou k umělému navyšování dalších výdajů ve veřejné i soukromé sféře. Od výše průměrné mzdy jsou odvozeny další parametry v různých oblastech. Jde např. o:
 - a. zvýšení základny pro výpočet povinných odvodů za nenaplnění kvóty pro zaměstnávání tělesně postižených zaměstnanců,
 - b. umělé navyšování průměru mezd pro účely výpočtu stropu na odvody sociálního a zdravotního pojištění,
 - c. zvýšení základny pro výpočet povinného úrazového pojištění, placeného zaměstnavatelem,
 - d. navyšování základny pro výpočet sociálních dávek a důchodů,
 - e. navyšování základny pro zvyšování mezd v organizacích, které mají zakotveny automatické mechanismy v kolektivních smlouvách.
6. Přesun kapitálových výnosů do oblasti příjmů ze závislé činnosti uměle snižuje vykazované hospodářské výsledky firem. To pak deformuje ukazatele hospodářského růstu v celé eko-

nomice. Není vyloučeno, že bez vlivu těchto deformací by v roce 2009 nebyl vykázáný pokles HDP tak výrazný.

V neposlední řadě je třeba připomenout i ústavněprávní rozměr této problematiky. Jak bylo uvedeno již v úvodu, podíl občanů na financování veřejných rozpočtů by měl být spravedlivý. Rozdíly v míře, jakou se různé osoby na daňových odvodech podílejí, by měly být odůvodněny pouze solidaritou vyplývající z určitého politického koncenzu. Výše dokumentované rozdíly ovšem vyplývají z toho, jakou činnost různé fyzické osoby vykonávají a hlavně jakou formu výkonu této činnosti zvolí. Zatímco u zaměstnance se může nejnižší sazba daňové a odvodové zátěže blížit 15 %, u zvolených živnostníků může jít i o méně než 4 %. Bylo by přitom iluzí namlouvat si, že jde o podporu drobného podnikání. Reální a pro ekonomiku země významní drobní podnikatelé totiž mají reálné náklady a jejich ziskové marže nejsou takové, aby jim umožnily paušálních výdajů využít.

Závěr

Stávající systém vyžaduje radikální přehodnocení. Z hlediska potřeb hospodářské politiky je kontraproduktivní a je demotivující i z pohledu některých skupin obyvatelstva. Některé jeho prvky by navíc měly být podrobeny testu ústavnosti, neboť zakládají výraznou nerovnost v tom, do jaké míry se občané se srovnatelnými příjmy podílejí na financování veřejných rozpočtů.

Článek byl zpracován s podporou výzkumného projektu WD-30-07-1 „Inovační přístup k řešení disparit na úrovni regionu“.

Seznam literatury

- [1] BROŽOVÁ, D. *Kapitoly z ekonomie trhů práce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2006. 173 s. ISBN 80-245-1120-7.
- [2] BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost – psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. 2002. 240 s. ISBN 80-247-9006-8.
- [3] GOLA, P. *Je zdanění práce v Česku nízké?* [online]. Brno: finance.cz, 2010-06-14 [cit. 2010-06-14]. Dostupné z: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/268007-je-zdani-prace-v-cesku-nizke/>>.

[4] GOLA, P. *Zdanění práce v Česku je vyšší, než v ostatních zemích* [online]. usporim.cz, 2011-02-24 [cit. 2011-02-24]. Dostupné z: <<http://www.usporim.cz/zdani-prace-v-cesku-je-vysi-nez-v-ostatnich-zemich-848.html>>.

[5] KOTÝNKOVÁ, M. *Trh práce na přelomu tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2006. 256 s. ISBN 80-245-1149-5.

[6] KOTÝNKOVÁ, M., NĚMEC O. *Lidské zdroje na trhu práce*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2003. 199 s. ISBN 80-86419-48-7.

[7] KOZELSKÝ, T. *Monitoring nákladů práce v ČR a ve státech Evropské unie* [online]. Praha: VÚPSV, v.v.i. 2007–2009 [cit. 2011-01-20]. Bulletin No.1–3. Dostupné z: <<http://www.vupsv.cz/>>.

[8] VLACH, J., KOZELSKÝ, T. *Náklady práce a jejich struktura v ČR v období konjunktury po roce 2000* [online]. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2010 [cit. 2011-01-20]. 95 s. (PDF). Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_324.pdf>.

[9] VÍTEK, L. *Efektivnost zdanění a její vliv na rozhodování firem a podnikatelů*. Praha, 2005. Projekt GP402/02/P124, VŠE Praha.

[10] Česko. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

[11] Česko. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

[12] Česko. Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.

Propočty daňového a odvodového zatížení

Propočty byly provedeny v souladu s právními předpisy ČR a ve spolupráci s daňově poradenskou společností KODAP s.r.o., Liberec.

PhDr. Ing. Lenka Sojková, Ph.D.

TU v Liberci
Ekonomická fakulta
Katedra ekonomie
lenka.sojkova@tul.cz

Doručeno redakci: 12. 4. 2010

Recenzováno: 7. 5. 2010, 15. 6. 2010

Schváleno k publikování: 1. 7. 2011

ABSTRACT**LABOUR MARKET DISTORTIONS VIA TAXATION SYSTEM OF NATURAL PERSON****Lenka Sojková**

Any preferential treatment of income of certain population groups at setting their share on state costs results in harmful disproportions in consequence. Valid taxing conditions of traders and self-employed persons for the last three years in the Czech Republic, lead to labour market distortions. This paper gives evidence of extreme differences in tax burden of various income groups of self-employed persons compared to wage and capital yield taxation. Remarkable disparities are apparent both at lower and medium-high incomes and at peak incomes exceeding CZK 10 million per year.

Presented calculations and figures confirm that particularly freelance occupations, consulting services as well as other trading professions are groundlessly favoured. Their bearers can transmit real costs on their clients and yet they are eligible to apply lump sum expenses ranging from 40 % to 60 % of income. Thus, they reduce their taxable income as well as basis of assessment for obligatory payments into insurance system in this way. Unlike them, some traders and people in position of employees cannot use such an optimization from practical reasons.

This systemic distortion constitutes a groundless differentiation in a share of different citizens on financing of state expenditures. In a broader sense, it might even contradict constitutional order of the Czech Republic. At least, this situation harms significantly a willingness of citizens to take a share in solidarity system of financing state operation and its social system voluntarily.

Diverse tax burden imposes a pressure on the labour market or more precisely leads to crowding-out of wage earners out of the labour market into the sphere of so called „švarzsystem“ (evasion of labour law provisions by a conclusion of a commercial-contractual relationship). Secondary, but fundamental result is a distortion of macroeconomic statistics that provide documentary evidence for labour market development.

Key words: *taxation, tax burden, state tax policy, social and health insurance, labour market.*

JEL Classification: *E 62, H21.*